

A KSH gazdaságstatisztikai célú adatgyűjtései adatszolgáltatóinak kiválasztási gyakorlatáról

Tartalom

Az adatszolgáltatási kötelezettség jogi háttere.....	3
Gazdaságstatisztikai adatgyűjtések megfigyelési egységei	3
Gazdaságstatisztikai adatgyűjtések adatszolgáltatóinak kijelöléséhez használt információk.....	4
Teljes körű és mintavételes gazdaságstatisztikai adatgyűjtések.....	4
A gazdaságstatisztikai adatgyűjtésekben alkalmazott mintavétel módszertana.....	5
Adatszolgáltatási kötelezettség módosítása.....	6

Elérhetőségek

Az adatszolgáltatási kötelezettség jogi háttere

A gazdaságstatisztikai adatgyűjtések formájában történő statisztikai adatszolgáltatás a KSH gyakorlatában az ún. **statisztikai törvény** (2016. évi CLV. törvény a hivatalos statisztikáról) **felhatalmazása alapján kiadott Országos Statisztikai Adatfelvételi Program alapján történik**, tekintettel az 549/2013/EU rendeletre és a 98/715/EK bizottsági határozatra.

Az adatszolgáltatás a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) részére a statisztikai törvény 26. § (1) bekezdése alapján **kötelező**, az adatok felhasználása kizárólag statisztikai célra történik.¹ Az adatszolgáltatás megtagadása, valótlán adatok közlése, valamint a késedelmes adatszolgáltatás közigazgatási hatósági, szabálysértési eljárást vonhat maga után.

Gazdaságstatisztikai adatgyűjtések megfigyelési egységei

A gazdaságstatisztikai adatgyűjtések célja, hogy az adatgyűjtések szempontjából releváns tevékenységet folytató gazdasági szervezetek² megfigyelésével állítson elő jó minőségű statisztikai információt a gazdaság, a társadalom, a környezet állapotáról és azok változásáról. Ennek megvalósításához a gazdaságstatisztikai adatgyűjtések keretében a gazdasági szervezetekről gyűjtünk adatot, alapvetően ők alkotják ezen adatgyűjtések *megfigyelési egységeit*. A KSH gazdaságstatisztikai gyakorlatában az egyes statisztikai adatgyűjtések sajátosságainak megfelelően a gazdasági szervezetek mellett egyéb statisztikai egységeket is megfigyelünk (pl. üzletek megfigyelése a kiskereskedelem-statisztikában, egyéni gazdaságok megfigyelése a mezőgazdasági statisztikában, nonprofit szervezetek megfigyelése a munkaügy-statisztikában, termékek és szolgáltatások megfigyelése az árstatisztikákban). Az ilyen speciális megfigyelési egységekre vonatkozó adatgyűjtések adatszolgáltatóinak kiválasztása a dokumentumban leírtaktól eltérő módon történhet.³

Egy adott időszakban végrehajtott **adatgyűjtések megfigyelési egységeinek meghatározásához ún. felvételi keretet használunk**, amely a mindenkori legjobb információk alapján összeállított potenciális adatszolgáltatók listáját és a rájuk vonatkozó ismérveket tartalmazza. A mindenkori legjobb információkat a KSH több statisztikai adatgyűjtés, illetve adminisztratív adatátvétel felhasználásával karbantartott statisztikai regiszterek alapján állítja elő (amelyek így egyben a felvételi keretek forrásai is). A gazdaságstatisztikai adatgyűjtések területén az egyik legkiemelkedőbb fontosságú statisztikai regiszter a *Gazdasági szervezetek regisztere* (GSZR). A gazdaságstatisztikai adatgyűjtések céljára a GSZR-en felül más statisztikai regisztereket is felhasznál a KSH, ezekről bővebb információ a hivatal adatforrásait leíró metainformációk között található.⁴

Minden statisztikai regiszter célja, hogy a lehető legpontosabb információkat tartalmazza az egyes statisztikai egységekről. **A statisztikai regiszterekben tárolt információk, illetve a felvételi keretek előállításakor aktuális információk között eltérések lehetnek.** Ennek oka, hogy a nyilvántartások az adminisztratív folyamatok sajátosságai miatt nem tudják minden időpillanatban követni a vizsgálandó jelenségben, sokaságban beálló változásokat, csak valamennyi idő elteltével jelennek meg bennük az egyedeket vagy a sokaságot jellemző ezen új információk. A KSH így a statisztikai regiszterek karbantartására jellemzően több adatforrást is felhasznál, hogy a lehető legaktuálisabb információk alapján tudja meghatározni a gazdaságstatisztikai felvételek adatszolgáltatói körét.

¹ Az adatok statisztikai célra történő felhasználásáról részletesebben az adatszolgáltatóknak szóló adatvédelmi tájékoztatóban olvashat: http://www.ksh.hu/adatszolgáltatoknak_adatvedelem

² A gazdasági szervezeteket itt és a későbbiekben az adatgyűjtések megfigyelési egységeinek szinonimjaként használjuk, általánosságban fogalmazva.

³ Az egyes szakstatisztikák megfigyelési egységeire, adat-előállítási módszertanára, felhasznált adatforrásaira stb. vonatkozóan részletes információkat talál a szakstatisztikák éves leírásaiban: http://www.ksh.hu/apps/meta.menu?p_lang=HU&p_menu_id=110&p_session_id=36431970

⁴ KSH-adatforrásokra/statisztikai regiszterekre vonatkozó információk: http://www.ksh.hu/apps/meta.menu?p_lang=HU&p_menu_id=1410&p_session_id=37737156

Gazdaságstatisztikai adatgyűjtések adatszolgáltatóinak kijelöléséhez használt információk

A KSH minden évben előállítja a gazdasági szervezetek ún. *statisztikai főtevékenység-kódját*.⁵ A statisztikai egység főtevékenysége az a tevékenység, amely az adott statisztikai egység legnagyobb hozzáadott értékét adja. Egy szervezet statisztikai főtevékenységének kódja alapbeállítás szerint automatikusan megegyezik az adminisztratív főtevékenységének kódjával. Azoknak a szervezeteknek a kódját azonban, melyekről a KSH más adatforrásokból frissebb információval rendelkezik, a KSH a „statisztikai főtevékenység beállítás algoritmus” segítségével határozza meg. Azaz a KSH a tényleges tevékenységet veszi alapul a kijelöléskor, nem pedig az adminisztratív főtevékenységet.

A statisztikai főtevékenység mellett a gazdaságstatisztikai adatgyűjtések adatszolgáltatói körének kijelölésében a *szervezetek nagyságára vonatkozó információk* is kiemelten fontosak. **Ezen információhoz a GSZR-ben tevékenységi létszámot, illetve árbevételt tartunk nyilván, amelyek alapján a szervezeteket létszám- és árbevétel-kategóriákba soroljuk.** A létszám- és árbevétel-kategória beállítása a KSH-nak az adott évben jelentett, valamint adott és előző évi adminisztratív adatátvételtől származó adatok alapján történik, meghatározott prioritási folyamatra épített algoritmus szerint.

Az adatszolgáltatók kijelöléséhez használt adatok az adatgyűjtési év során nem változnak. Előfordulhat tehát, hogy az adatszolgáltató az év során történő létszám- vagy árbevétel-változás miatt más létszám- vagy árbevétel-kategóriába kerülne, vagy megváltozik az adminisztratív főtevékenysége. Ez azonban a kijelöléskori statisztikai főtevékenységén vagy létszám-kategóriáján nem változtat. Természetesen a KSH a tudomására jutott változásokat rögzíti, és a következő évre vonatkozó kijelölés alkalmával a legfrissebb ismert információval dolgozik.

Egyes gazdaságstatisztikai területeken a szakstatisztika speciális igénye miatt a KSH egyéb jellemzőket is figyelembe vesz a kijelölés alapjának meghatározásakor: így például a mezőgazdasági statisztikában a földterület- és állatállomány, a közúti áruszállítás-statisztikában a szállítóeszközök (tehergépjárművek és vontatók stb.) száma és teherbírása, a külkereskedelmi statisztikában a külkereskedelmi forgalom, a szolgáltatási kibocsátási árstatisztikánál a másodlagos tevékenység megfigyelése történik.⁶

Teljes körű és mintavételes gazdaságstatisztikai adatgyűjtések

A gazdaságstatisztikai adatgyűjtések jelentős része *teljes körű*, kisebb részben *mintavételes* alapul. A teljes körű statisztikai adatgyűjtés célja a célsokaságba tartozó összes gazdasági szervezet megfigyelése, vagyis a célsokaságot lehetőleg jobban lefedő felvételi keret összes egységét megfigyeljük (a megfigyelés *célsokasága* lehet például a tárgyidőszakban az adott területen működő gazdasági szervezetek közül a megfelelő gazdasági ágakba tartozó, adott létszám-kategóriájú szervezetek összessége). Mintavételes adatgyűjtés esetén a célsokasághoz tartozó felvételi keretből úgy választunk ki egy megfigyelendő részt (*valószínűségi mintát*), hogy az tükrözze, reprezentálja a célsokaságot.

⁵ Információk a gazdasági egységek statisztikai főtevékenységének meghatározásáról: <http://www.ksh.hu/docs/files/726821.pdf>

⁶ Az egyes szakstatisztikák megfigyelési egységeire, adat-előállítási módszertanára, felhasznált adatforrásaira stb. vonatkozóan részletes információkat talál a szakstatisztikák éves leírásaiban: http://www.ksh.hu/apps/meta.menu?p_lang=HU&p_menu_id=110&p_session_id=36431970

A gazdaságstatisztikai adatgyűjtésekben alkalmazott mintavétel módszertana

A statisztikai célokra kialakított minták legfőbb szempontja, hogy a mintaelemektől gyűjtött adatok alapján jó minőségű becslést adhassunk a statisztikai adatgyűjtés célsokaságát jellemző ismérvekről (például ipari termelési érték, a szervezet tevékenységében összesen résztvevők átlagos állományi létszáma, beruházások teljesítményértéke stb.). A mintákból történő becsléseket a matematikai statisztika eszközeivel, az Európai Statisztikai Rendszer hivatalos statisztikáiban is ajánlott módszertanok, illetve a KSH irányadó minőségi irányelvei⁷ alapján állítjuk elő. Az előállt becslések minőségét rendszeresen mérjük, és különböző statisztikai mutatókkal jellemezzük.⁸

A becsléshez alkalmazott eszközök és a minőségindikátorok használatához szükséges előfeltétel, hogy a minta valószínűségi minta⁹ legyen. Az alkalmazott mintavételi eljárás kiválasztását sok tényező befolyásolja, többek között az előállítandó információ pontosságának kívánt szintje, alkalmas adatforrások hozzáférhetősége, azok minősége, megfelelő rétegeképző változók elérhetősége, a felhasználásra kerülő becslési módszerek és a rendelkezésre álló költségvetési források.

A gazdaságstatisztikai adatgyűjtések sokasága a megfigyelni kívánt ismérvek szempontjából rendkívül heterogén, ezért a **mintakiválasztást általában rétegzett mintavétellel hajtjuk végre**, vagyis a gazdasági szervezeteket az őket jellemző ismérvek szerint homogén csoportokra osztjuk. Ezekben a csoportokban az egységek ismérvei kisebb mértékben különböznek egymástól, így az ugyanolyan pontosságú becslés eléréséhez elegendő kisebb elemszámú minta kiválasztása. Leggyakoribb rétegeképző ismérveink a statisztikai főtevékenység (TEÁOR'08¹⁰ alapján), a létszám- vagy árbevétel-kategória, valamint területi jellemzők (pl. régiók, megyék vagy Budapest/vidék).

Általánosságban megállapítható, hogy a nagy árbevételű és/vagy nagy tevékenységi létszámú gazdasági szervezetek az általuk szolgáltatott adatok, információk súlyánál fogva bekerülnek a statisztikai adatgyűjtések mintájába, hiszen döntően hozzájárulnak az ezen információk alapján készítendő becslések minőségéhez.

A rétegzett mintavételes megfigyelések egyik leglényegesebb pontja a *rétegenkénti mintanagyság* meghatározása. A rétegenkénti mintanagyságokat (az egyes rétegek szerinti bontás alapján rendelkezésre álló potenciális adatszolgáltatók számából a ténylegesen megfigyelendő adatszolgáltatói számot) optimális allokáció segítségével számítjuk ki, amihez kiegészítő információként többnyire az adminisztratív adatátvételtől származó adóadatokat használjuk fel.

A rétegenkénti mintanagyság meghatározása után kerül sor a minta kijelölésére, azaz a meghatározott elemszámoknak megfelelő számú adatszolgáltató tényleges kiválasztására, megnevezésére.

A minták kijelölése során a KSH mintakoordinációt alkalmaz, aminek fő célja az adatszolgáltatói terhek minél igazságosabb szétosztása. Ehhez a hivatal folyamatosan méri a gazdasági szervezetek adatszolgáltatói leterheltségét, és a minta kijelölése során a lehetőségekhez mérten a korábban kevésbé terhelt szervezeteket részesíti előnyben.

A konkrét mintaelemek kiválasztása az ún. szekvenciális egyszerű véletlen mintavétel egy speciális változatával történik.¹¹ A módszer garantálja, hogy egy rétegen belül minden egyes gazdasági szervezet azonos valószínűséggel kerüljön be a mintába, ugyanakkor lehetővé teszi az adatszolgáltatói leterheltség figyelembe vételét, a terhek minél egyenletesebb szétosztását.

A sokaság változásának megfelelő nyomon követése, a kiválasztott minta karbantartása, az adatszolgáltatói terhek figyelembevétele megköveteli, hogy bizonyos **ismétlődő gazdaságstatisztikai mintavételes adatgyűjtések esetén rotációt alkalmazzunk, vagyis időszakonként kicseréljük az adatszolgáltatásra kijelölt szervezetek egy részét**. Egy-egy mintavételes megfigyelés rotációját az adott statisztikai adatgyűjtés mintavételi terve szabályozza. A rotáció szabályainak és lehetőségeinek meghatározásakor több szempontot kell figyelembe venni többek között az adatszolgáltatói terhek mértékét, a szervezeti változások, megszűnések gyakoriságát, a lemorzsolódás mér-

⁷ KSH minőségi irányelvek: http://www.ksh.hu/iranyelvek_politikak_strategia

⁸ Lásd: KSH minőségpolitikája: http://www.ksh.hu/iranyelvek_politikak_strategia

⁹ Azaz a célsokaság minden elemének van esélye belekerülni a mintába, vagyis a mintába kerülés valószínűsége ismert és pozitív a sokaság minden elemére.

¹⁰ Lásd: Gazdasági tevékenységek egységes ágazati osztályozási rendszere (TEÁOR'08): http://www.ksh.hu/teor_menu

¹¹ Minden GSZR-ben lévő gazdasági szervezethez egymástól függetlenül hozzárendelünk egy a [0,1) intervallumból egyenletes eloszlással vett véletlen számot, figyelembe véve a szervezet leterheltségét (minél nagyobb a szervezet leterheltsége, annál nagyobb véletlen szám rendelődik hozzá). Ezt követően minden rétegben külön-külön a gazdasági szervezeteket a hozzájuk rendelt véletlen szám alapján növekvő sorrendbe rakjuk, és az adott rétegre vonatkozó mintanagyságnak megfelelően az első n darab gazdasági szervezetet jelöljük ki.

tékét stb. Ezen szempontok érvényesíthetősége jelentős mértékben függ az adott felvétel sajátosságaitól. Befolyásolhatja a rotáció mértékét és gyakoriságát például az alkalmazott rétegzés is, oly módon, hogy a kis elemszámú rétegekben korlátozottabb a lehetőség a mintaelemek lecserélésére.

Léteznek olyan gazdaságstatisztikai adatgyűjtések (pl. ár-, illetve termékstatisztikai adatgyűjtések), ahol a minta kijelölése rétegzett koncentrált mintavétellel történik, vagyis azokat a piacon folyamatosan jelenlévő, működő gazdasági szervezeteket jelöljük ki – az ágazati sajátosságok figyelembevételével –, amelyek a megfigyelni kívánt termék vagy szolgáltatás értékesítésében meghatározó szerepet játszanak. Ezen adatgyűjtések adatszolgáltatóinak kijelölésekor rotáció nem alkalmazható, a gazdasági szervezetek mintába való be- és kikerülését alapvetően a gazdasági folyamatok befolyásolják.

Adatszolgáltatási kötelezettség módosítása

Az adatszolgáltatói kör kijelölése a fent leírt folyamat eredményeként történik. **Az adatszolgáltatásra kijelölt gazdasági szervezet kijelölésének módosítására év közben nincs lehetőség.** A KSH az adatszolgáltatót minden év december 31-ig, de legkésőbb az adatszolgáltatási kötelezettség határidejét megelőzően 30 nappal értesíti adatszolgáltatási kötelezettségéről.

A KSH-nak abban az esetben is szüksége van a „nemleges” adatjelentésre, ha az adatszolgáltató a tevékenységi körében bekövetkezett változás nyomán úgy ítéli meg, hogy a továbbiakban nem esik bele a KSH által adatszolgáltatásra kötelezett adatszolgáltatói körbe. Ezért a „nemleges” kérdőív beküldése az év folyamán továbbra is kötelező.

kommunikacio@ksh.hu

[Lépjen velünk kapcsolatba!](#)

Telefon: (+36-1) 345-6789